

СУЧАСНІ ФОРМИ РАБСТВА

ВИКЛАД ФАКТІВ № 14

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

ХАРКІВ, 2004

Друге видання

Переклад українською Харківської правозахисної групи
з женевського видання Організації Об'єднаних Націй 1991 року

Ця публікація здійснена за фінансової підтримки
Європейського Союзу. За зміст публікації відповідає лише
Харківська правозахисна група, і його ні за яких обставин
не можна вважати таким, що відбиває позицію Європейського Союзу
This document has been produced with the financial assistance of the European
Union. The contents of this document are the sole responsibility of Kharkiv
Human Rights Protection Group and can under no circumstances be regarded
as reflecting the position of the European Union

**Сучасні форми рабства. Виклад фактів / Харківська правоза-
хисна група; – Харків, 2004. – 16 с.**

Серія «Виклад фактів у галузі прав людини» видається Центром
прав людини при Відділенні Організації Об'єднаних Націй у Женеві.
Вона освітлює питання прав людини, які вивчаються або викликають
особливий інтерес.

Серія «Виклад фактів у галузі прав людини» має на меті глиб-
ше знайомити широке коло читачів з основними правами людини,
з тим, що робить Організація Об'єднаних Націй для їх утверджен-
ня і захисту, і з діючим міжнародним механізмом, який забезпечує
їх ефективне дотримання. Публікації цієї серії розповсюджують-
ся безкоштовно в усьому світі. Вони можуть перекладатися на інші
мови, окрім офіційних мов Організації Об'єднаних Націй, за умо-
ви, що їх зміст не змінюється, що організація, яка передруковує їх,
інформує про це Центр прав людини в Женеві, і що цей Центр за-
значається як джерело інформації.

«Ніхто не повинен утримуватись у рабстві або в підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються у всіх їх видах».

Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.

РАБСТВО: РЕАЛЬНА ДІЙСНІСТЬ

Рабство було першою з проблем у галузі прав людини, яка викликала серйозну міжнародну стурбованість. І все ж, не дивлячись на загальний осуд, навіть у кінці XX століття практика, подібна до рабства, як і колись, залишається серйозною та нагальною проблемою.

Сьогодні під слово «рабство» підпадає цілий ряд порушень прав людини. Окрім рабства в його традиційному розумінні та работоргівлі, ці зловживання охоплюють торгівлю дітьми, дитячу проституцію, дитячу порнографію, експлуатацію дитячої праці, нанесення статевого каліцтва дівчаткам, використання дітей у збройних конфліктах, боргову кабалу, торгівлю людьми та людськими органами, експлуатацію проституції та деякі види практики, що використовуються в умовах апартеїду та колоніальних режимів.

Практика, подібна до рабства, може бути прихованою. Це ускладнює отримання чіткої картини щодо масштабів сучасного рабства, а також виявлення такої практики, покарання за неї чи її викорінення. Ця проблема посилюється тим фактом, що жертвами зловживань, подібних до рабства, як правило, є вихідці з найбідніших та найбільш вразливих соціальних груп. Страх і необхідність вижити змушують їх мовчати.

Однак маємо достатньо свідчень, які вказують на те, що практика, подібна до рабства, є досить поширеною. Ось хоча б одна з похмурих цифр: відповідно до недавньої оцінки Міжнародної організації праці (МОП) зараз експлуатується праця 100 млн. дітей.

Як свого роду внесок у кампанію по підвищенню рівня інформованості громадськості про права людини в даній публікації із серії «Права людини: виклад фактів» описуються сучасні форми рабства, а також робота, виконана на міжнародному рівні з метою його запобігання та викорінення.

У ній також є пропозиції для приватних груп та окремих осіб, які своїми діями можуть сприяти створенню загального правового порядку, в межах якого практиці, подібній до рабства, більше не буде місця.

АСПЕКТИ РАБСТВА

Потік свідчень, що надходять до органів з прав людини Організації Об'єднаних Націй, особливо в Робочу групу стосовно сучасних форм раб-

---

ства, а також дослідження та висновки спеціальних доповідачів, дозволяють мати точну картину практики, подібної до рабства, що склалася сьогодні. Описи, наведені нижче, запозичені з цих офіційних джерел.

Вони також свідчать про те, що між різними формами рабства не існує чіткої різниці. Одні й ті ж самі сім'ї та групи людей часто є жертвами декількох різновидів сучасного рабства, наприклад, кабальної праці, підневільної праці, дитячої праці або дитячої проституції – спільним фактором, що їх пов'язує, є крайнє зубожіння.

ДИТЯЧА ПРАЦЯ

Дитяча праця користується великим попитом, оскільки вона досить дешева, а також у зв'язку з тим, що діти, природно, більш боязкі, більш слухняні, ніж дорослі, а також надто залякані, щоб комусь скаржитись. Їхні худенькі швидкі пальчики розглядаються безпринципними наймачами як цінна якість при виконанні певних видів роботи. Нерідкі випадки, коли діти отримують роботу, в той час як їхні безробітні батьки змушені сидіти вдома.

Безліч дітей віком від 7 до 10 років працюють 12-14 годин на добу та отримують за свою роботу втричі менше, ніж дорослі.

Діти, наймані як домашня прислуга, не тільки працюють від зорі до зорі за жалюгідні гроші, але й особливо часто стають жертвами сексуальних зловживань та інших видів фізичного насильства.

Найбільш спотвореним проявом є викрадення дітей, яких утримують у віддалених таборах і, щоб запобігти втечі, приковують на ніч. Їхня праця використовується при будівництві доріг та в каменоломнях.

Дитяча праця, здебільшого важка і небезпечна, невинно шкодить здоров'ю дітей, позбавляє їх освіти та звичайнісіньких дитячих радощів.

Неурядові організації пропонують свого роду міжнародний графік викорінення найбільш спотворених форм експлуатації дітей. Вони пропонують:

- протягом 12 місяців ліквідувати всі табори, де використовується примусова праця;

- виключити до 1995 року використання дитячої праці на найбільш небезпечних видах роботи, які визначені Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) та МОП;

- до 2000 року ліквідувати всі форми праці дітей віком до 10 років, які заборонені Конвенцією МОП №38, а також скоротити наполовину кількість форм праці для дітей віком від 10 до 14 років.

ДІТИ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

Надходять повідомлення про те, що в багатьох частинах світу практикується насильницьке вербування дітей на військову службу. Це має найзгубніші наслідки. Багато цих дітей під час збройних операцій гинуть або стають каліками, піддаються допитам, тортурам, побоям або утримуються як військовополонені.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ, ЕКСПЛУАТАЦІЯ ПРОСТИТУЦІЇ

Незаконне наймання, таємне перевезення та експлуатація жінок в якості проститутток, а також організована проституція дітей обох статей у ряді країн підтверджується безліччю документів. У деяких випадках простежується чіткий зв'язок між проституцією та порнографією – особливо дитячою – і розвитком та розширенням туризму.

ТОРГІВЛЯ ДІТЬМИ

Непорядні ділки встановили, що можна отримувати великий зиск за рахунок організації постачання дітей із сімей, які знаходяться в стані зубожіння, багатіям – без будь-яких гарантій та контролю за забезпеченням охорони інтересів дитини. В таких випадках здобуття фінансового зиску – як батьками, так і посередниками – набуває характеру торгівлі дітьми.

БОРГОВА КАБАЛА

Боргова кабала мало чим відрізняється від традиційного рабства, оскільки вона не дає жертві можливості кинути свою роботу або землю, яку вона обробляє, до сплати боргу. Хоча теоретично борг підлягає погашенню протягом визначеного часу, боржник потрапляє в кабалу, якщо, незважаючи на всі його зусилля, він не спроможний розрахуватись. Як правило, борг переходить від трудівника, який потрапив у кабалу, до його дітей. Звичайним засобом закабалення боржника є здолщина.

АПАРТЕЇД ТА КОЛОНІАЛІЗМ

Апартеїд – це не просто проблема расової дискримінації, яку потрібно вирішувати шляхом просвітництва та політичних реформ. По суті апартеїд позбавляє чорношкіре населення Південної Африки права на власність шляхом нав'язування своєрідної системи квазіколоніалізму. За рахунок використання примусових засобів праця корінного населення служить на користь інвесторів з числа білої меншості.

Утискуючи права людини стосовно цілих народів, апартеїд та інші форми колоніалізму дозволяють говорити про таке явище, як колективне або групове рабство. Весь його жах саме в тім, що люди, потрапивши до нього, не мають вибору: вони народжуються в рабстві і в них немає практично ніяких можливостей чинити опір цьому.

РАБСТВО ЯК СВІТОГЛЯД

Традиційне рабство, як узаконена система праці, було повсюди скасоване, однак воно не було повністю викоренене. Все ще надходять повідомлення про невільничі ринки. Навіть скасоване рабство дає рецидиви. Воно може зберігатись як світогляд – у жертв та їх нащадків, а також у спадкоємців тих, хто насаджував рабство – через тривалий час після його формального зникнення.

МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ

Стурбованість, що висловлюється на міжнародному рівні з приводу рабства, та прагнення до його подолання лежать в основі багатьох договорів, декларацій і конвенцій дев'ятнадцятого та двадцятого століть. Першою з трьох сучасних конвенцій, які безпосередньо стосуються цього питання, є розроблена Лігою Націй Конвенція 1926 року про рабство.

За рішенням Генеральної Асамблеї 1953 року Організація Об'єднаних Націй офіційно стала наступником Ліги Націй у справі застосування Конвенції про рабство. Держави, які ратифікували Конвенцію – до 1990 року це зробили 86 країн – зобов'язуються запобігати та подавляти работоргівлю, а також здійснювати повне скасування рабства у всіх його формах.

У 1949 році Генеральна Асамблея прийняла Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами. Даний міжнародно-правовий документ об'єднав у собі інші міжнародні домовленості, які були прийняті, починаючи з 1904 року.

Ця Конвенція спрямована не проти проститутки, а швидше проти посередника. Вона вимагає від сторін вживати заходів щодо боротьби з проституцією та повернення жертв проституції у нормальні соціальні умови.

Держави, які ратифікують або приєднуються до Конвенції – їх кількість на кінець 1990 року складає 60 – зобов'язуються також покласти край торгівлі людьми обох статей (бо така торгівля має на меті проституцію), а також домагатись скасування законів, постанов, особливої реєстрації та інших вимог стосовно осіб, які займаються або підозрюються в занятті проституцією.

У 1956 році на конференції Організації Об'єднаних Націй у Женеві була прийнята Додаткова Конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інституцій і звичаїв, подібних до рабства, в якій визначення рабства, наведене в Конвенції 1926 року, розширене і тепер охоплює практику та інституції боргової кабали, підневільні форми взяття шлюбу та експлуатацію дітей і підлітків. На сьогодні цю Додаткову Конвенцію ратифікували або приєдналися до неї 106 держав.

Органом Організації Об'єднаних Націй, що отримує інформацію від держав відносно тих кроків, які вони здійснюють для виконання трьох конвенцій, що стосуються рабства, є Робоча група з сучасних форм рабства.

Ряд інших відповідних конвенцій був прийнятий МОП, яка також здійснює контроль за їх виконанням.

ІНШІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ

Захист від зловживань, які підпадають під широке визначення рабства, передбачений правами людини, зокрема, у Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, у Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та в Конвенції про права дитини. Комітети, створені в межах кожного пакту та конвенції, здійснюють контроль за їх виконанням державами-учасницями.

Крім того, існують канали Організації Об'єднаних Націй для отримання конкретних скарг щодо порушень прав людини, серед них і таких порушень, які мають всі підстави називатися рабством.

Конвенція про права дитини, яка набрала чинності 2 вересня 1990 року, заслуговує на особливу увагу як останній і, можливо, один з найефективніших засобів боротьби з практикою, подібною до рабства, якщо

взяти до уваги кількість дітей, що є її жертвами. Належним чином здійснена державами, що її ратифікували, ця Конвенція забезпечує захист дітей від небезпеки сексуальної, економічної та інших форм експлуатації, включаючи їх продаж, незаконне переправлення та втягнення у збройні конфлікти.

(Тексти цих міжнародно-правових документів та опис діяльності органів з прав людини Організації Об'єднаних Націй, які здійснюють контроль за їх застосуванням, а також процедури подання скарг про порушення прав людини в Організацію Об'єднаних Націй наводяться в інших публікаціях серії «Права людини: виклад фактів». Перелік назв уже надрукованих публікацій із серії «Права людини: виклад фактів» поданий у кінці брошури).

ДІЇ В МЕЖАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

У межах Організації Об'єднаних Націй загальну відповідальність за вивчення рабства у всіх його аспектах несе Робоча група з сучасних форм рабства. Перша сесія цієї групи, яка тоді звалася Робочою групою з проблем рабства, була проведена в 1975 році, а в 1988 році група перейменована.

До складу Робочої групи входять п'ять незалежних експертів*, які обираються на основі справедливого географічного представництва з числа членів Підкомісії з питань запобігання дискримінації і захисту меншин. Ця група щороку проводить засідання протягом одного тижня і подає доповіді Підкомісії.

Окрім здійснення контролю за виконанням конвенцій, пов'язаних з рабством, та проведення огляду ситуацій у різних частинах світу, група щороку відбирає тему, що викликає особливий інтерес. У 1989 році такою темою була боротьба з торгівлею дітьми, проституцією серед дітей та використанням дітей у порнографії, в 1990 році – викорінення експлуатації дитячої праці та боргової кабали. Основною темою на 1991 рік є боротьба проти торгівлі людьми та експлуатації проституції третіми особами.

Робочою групою були розроблені програми дій на національному та міжнародному рівнях з вирішення проблем, піднятих у перших двох темах, і вона очікує реакцію на свої пропозиції з боку урядів та цілого ряду організацій.

У 1992 році Робоча група планує провести комплексну оцінку своїх досліджень із трьох тем і внести пропозиції щодо проведення міжнародної конференції по оголошенню внесків з метою сприяння ліквідації експлуатації дитячої праці.

---

* У 1990 році членами Робочої групи були: Фатьма Зухра Ксентіні (Алжир) – Голова доповідач, Іон Діакону (Румунія), Асб'юорн Ейде (Норвегія), Валід М.Саді (Йорданія), Суескун Монрой (Колумбія).

СПЕЦІАЛЬНІ ДОПОВІДАЧІ

За рекомендацією Робочої групи Комісія з прав людини призначила в 1990 році пана Вітіта Мунтарборна Спеціальним доповідачем з питань, пов'язаних з торгівлею дітьми, дитячою проституцією та дитячою порнографією, включаючи проблему усиновлення дітей з комерційною метою. Він повинен подати свої висновки та рекомендації до Комісії в 1992 році.

Дане дослідження є останнім з серії досліджень, організованих Робочою групою, які висвітлюють сучасні форми рабства та окреслюють засоби боротьби з ним.

Подана в 1982 році паном Бенджаменом Уайтекером доповідь-доповнення про рабство охоплювала цілий ряд питань, серед яких і проблема примусової праці, незаконної торгівлі трудівниками-мігрантами, а також подібної до рабства практики, що стосується жінок, такої, як примусові шлюби, торгівля жінками, вбивства заради приданого та нанесення статевого каліцтва дівчаткам.

Питання експлуатації дитячої праці вивчається паном Абдельвахабом Бубідою. У своїй доповіді, поданій в 1981 році Підкомісії з питань запобігання дискримінації і захисту меншин, він наочно показав, що робота, яку виконують діти, часто поєднана з травматизмом та викривляє поняття про роботу як таку, що звільняє силу, або як засіб змушнення.

Боротьба проти торгівлі людьми та експлуатації проституції третіми особами була предметом доповіді пана Жана Фернанда Лорана Економічній і Соціальній Раді. Робоча група розраховує взяти до уваги його рекомендації при розробці цієї теми в 1991 році.

У 1984 році на запрошення уряду місія Організації Об'єднаних Націй відвідала Мавританію з метою вивчення потреб країни в справі усунення наслідків рабства.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Що стосується пропозицій відносно майбутніх дій, Робоча група, зокрема, рекомендувала:

- утворити добровільний або цільовий фонд, який дозволив би найбільш зацікавленим організаціям брати участь у діяльності Робочої групи;
- у тих випадках, коли виробництво може здійснюватись із залученням дитячої праці, – наприклад, вироблення килимів – товари повинні мати

спеціальне маркірування, яке б свідчило, що вони виготовлені не дітьми. Про це треба попередити споживачів, щоб вони вимагали товари з таким маркіруванням;

- провести інформаційні кампанії з метою бойкоту всіх товарів, що виробляються на основі експлуатації дитячої праці;

- МОП в координації з іншими органами Організації Об'єднаних Націй організувати семінар або колоквиум з проблем боргової кабали;

- органам Організації Об'єднаних Націй, спеціалізованим установам, банкам розвитку та іншим міжурядовим органам, які здійснюють проекти в сфері розвитку, уникати використання кабальної праці в межах цих проектів та сприяти її ліквідації;

- державам співробітничати в справі розробки конвенції про усиновлення за кордоном, як це було запропоновано на Гаазькій конференції з міжнародного приватного права.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

При вивченні сучасних проблем рабства, виділенні пріоритетних напрямків роботи, встановленні фактів та поданні рекомендацій Робоча група керується інформацією, яка надходить із різних джерел. З нею співпрацюють та в її роботі беруть участь уряди, а також різні органи Організації Об'єднаних Націй, міжурядові організації та неурядові організації (НУО).

Заяви урядів свідчать про їхню зацікавленість проектами з надання допомоги жертвам практики, подібної до рабства, а також підтримкою цих проектів. Уряди подають інформацію про зміни у внутрішньо державному праві, які спрямовані на запобігання цієї практики або на забезпечення більш надійного захисту від неї. Інші урядові ініціативи пов'язані з проханнями про надання консультативних послуг у справі здійснення конвенцій Організації Об'єднаних Націй, з координацією в межах системи Організації Об'єднаних Націй з метою боротьби з торгівлею людьми та з внесення питання про сексуальну експлуатацію до порядку денного Ради Європи.

Важливий внесок у діяльність Робочої групи роблять неурядові організації. Вони інформують Робочу групу під час її сесій про ситуації, що спостерігаються в багатьох частинах світу, описують свою роботу та діляться накопиченим досвідом у справі ліквідації практики, яка засуджена в конвенціях про рабство. Вони беруть участь у таких сферах діяльності, як надання правової допомоги та сприяння дітям, що постраждали від надзвичайних ситуацій; реабілітація дітей, втягнутих у збройний конфлікт; організація кампаній за ліквідацію дитячої проституції; надання допомоги в справі розробки законодавства про усиновлення за кордоном; розробка

програм допомоги дітям, що знаходяться під загрозою сексуальної експлуатації.

Робоча група також використовує інформацію, що подається спеціалізованими установами.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У зусиллях щодо ліквідації сучасних форм рабства бере активну участь цілий ряд міжнародних організацій, що мають свої власні сфери діяльності і співпрацюють з Робочою групою.

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ

МОП прийняла дві конвенції, відповідно до яких від держав, які їх ратифікували, вимагається скасувати примусову або обов'язкову працю та не користуватись будь-якою її формою. Конвенція №29 від 1930 року забороняє примусову працю в більшості її форм, а Конвенція №105 від 1957 року забороняє її використання для потреб економічного розвитку. Кожна з цих конвенцій була ратифікована більш ніж 100 державами.

Конвенція МОП про мінімальний вік для прийому на роботу спрямована на запобігання експлуатації дитячої праці. Вона встановлює мінімальний вік для прийому на роботу, який не повинен бути нижчим за вік закінчення обов'язкової шкільної освіти та, на крайній випадок, не повинен бути нижчим 15 років (14 років у випадку тих країн, що розвиваються), а для прийому на роботу, яка «може заподіяти шкоду здоров'ю, безпеці або моральності підлітка», мінімальний вік не повинен бути нижчим за 18 років.

Уряди подають МОП доповіді про кроки, здійснювані ними з метою дотримання цих міжнародно-правових документів. Ці доповіді вивчаються Комітетом експертів по застосуванню конвенцій та рекомендацій, а також Міжнародною конференцією праці. Розгляд будь-яких проблем веде-ться до їх остаточного вирішення.

МОП також активно здійснює програми технічної допомоги у боротьбі з дитячою працею, кабальною працею та іншими неприйнятними формами експлуатації.

МОП подає інформацію Робочій групі з сучасних форм рабства; в свою чергу діяльність Робочої групи висвітлює те, якою мірою витримуються конвенції МОП, і ті випадки, коли МОП може надати допомогу у вирішенні проблем.

ВСЕСВІТНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (ВООЗ)

Під час слухань, що проводяться в Робочій групі, представники ВООЗ підтвердили, що сексуальна експлуатація, боргова кабала, торгівля дітьми та практика апартеїду становлять серйозну небезпеку для розумового та соціального розвитку дітей, які є їх жертвами. Експлуатація з сексуальною метою також збільшує небезпеку поширення вірусу імунодефіциту людини (ВІЛ) та СНІДу.

Окрім сприяння у вивченні проблеми дитячої проституції та розробці підступів до попередження і лікування захворювань, ВООЗ та її регіональні установи готові надавати технічну допомогу при здійсненні конкретних проєктів.

Зараз ВООЗ також розробляє керівні положення з питання торгівлі людськими органами з метою трансплантації.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ (ЮНЕСКО)

Рабство й практика, подібна до рабства, є предметом багатьох нарад та доповідей, що здійснюються під егідою ЮНЕСКО. Наприклад, ЮНЕСКО фінансує дослідження з питань захисту неповнолітніх від порнографії, що проводиться Міжнародним католицьким дитячим бюро. В 1988 році на одній з нарад ЮНЕСКО було вивчене питання про вплив збройних конфліктів на дітей та рекомендовані заходи щодо охорони і заохочування їхніх прав у таких ситуаціях.

У 1992 році ЮНЕСКО організовує нараду по Конвенції 1949 року про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами. Її мета полягає в тому, щоб внести пропозиції, спрямовані на забезпечення більш точного виконання Конвенції.

ПРОДОВОЛЬЧА ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ (ФАО)

ФАО займається питаннями закабалення дітей та боргової кабали у зв'язку з існуючими формами землеволодіння. Діяльність ФАО, спрямована на підвищення активності людей та надання допомоги дрібним фермерським організаціям, розглядається як ефективний засіб проти боргової кабали.

ДИТЯЧИЙ ФОНД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ (ЮНІСЕФ)

ЮНІСЕФ відіграє визначну роль у здійсненні міжнародних стратегій, пов'язаних із сучасними формами рабства. ЮНІСЕФ домогся широкої підтримки на користь прийняття і найшвидшої ратифікації Конвенції про права дитини та організував у вересні 1990 року в Нью-Йорку Всесвітню зустріч на вищому рівні в інтересах дітей.

Учасники цієї Зустрічі на найвищому політичному рівні схвалили Всесвітню декларацію та План дій стосовно здійснення Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей в 90-і роки. Відповідно до цього Плану дій держави зобов'язуються вести роботу для полегшення долі мільйонів дітей, які живуть у занадто важких умовах, – сиріт та бездомних дітей, біженців або переміщених осіб, жертв війни, стихійних лих та антропогенних катастроф..., дітей трудівників-мігрантів і представників інших груп населення, що знаходяться у несприятливих умовах, дітей, змушених працювати, або молодих людей, втягнутих у проституцію, жертв зловживань на сексуальному ґрунті та інших форм експлуатації, дітей-інвалідів, малолітніх злочинців і жертв апартеїду та іноземної окупації.

УПРАВЛІННЯ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СПРАВАХ БІЖЕНЦІВ (УВКБ)

Одна з постійних груп УВКБ здійснює контроль за ситуацією, в якій опиняються діти-біженці, та займається розглядом конкретних проблем, з якими вони стикаються. Керівними положеннями для відділень УВКБ на місцях щодо дітей-біженців охоплюються питання втягнення у збройні конфлікти та усиновлення неповнолітніх безпритульних дітей.

КОМІСІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ЩОДО СТАНОВИЩА ЖІНОК

Комісія щодо становища жінок постійно приділяє пильну увагу проблемам, подібним до рабства, що стосуються особливо жінок. Це знайшло відображення в дебатах, висновках та рекомендаціях всесвітніх конференцій у межах Десятиліття жінки Організації Об'єднаних Націй в Мехіко, Копенгагені та Найробі. Комісія подає інформацію Робочій групі з сучасних форм рабства.

ВІДДІЛ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

У своєму дослідженні питання про знущання над дітьми, включаючи незаконне переправлення та продаж дітей, цей Відділ Організації Об'єднаних Націй виокремлює чотири можливі засоби протидії за рахунок використання механізму правосуддя. Сюди відносяться попередження злочину, лікування та відшкодування збитків жертвам, правові санкції по відношенню до припустимих злочинців та поведіння із злочинцями, а також відновлення їхньої особистості.

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ КАРНОЇ ПОЛІЦІЇ (ІНТЕРПОЛ)

Інтерпол подає Робочій групі інформацію про практику, подібну до рабства, в межах домовленості з Організацією Об'єднаних Націй.

Ця інформація включала, зокрема, доповідь проведеного в 1988 році Міжнародного симпозіуму з питання про торгівлю людьми, де обговорювалась проблема дитячої порнографії. Учасники симпозіуму закликали установи по забезпеченню законності надати пріоритетний характер дослідженням міжнародного ринку порнографічних матеріалів з приділенням особливої уваги питанню добробуту дитини. Було рекомендовано включити в кампанії по інформуванню громадськості, що проводяться установами щодо забезпечення законності, тему запобігання сексуальних зловживань стосовно до дітей.

Зараз Інтерпол веде вивчення шляхів зміцнення міжнародного співробітництва в справі попередження злочинів проти неповнолітніх та покарання за них і повідомить свої результати Робочій групі.

РОЛЬ КОЖНОГО

Правове підґрунтя міжнародних пактів, національних законодавчих актів та процедур щодо забезпечення законності вже закладено, але багаторічний досвід свідчить про те, що одні тільки офіційні заходи не зможуть викоринити рабства в його різноманітних формах. Повинні змінитись погляди та звичаї, що почасти мають глибоке коріння.

Люди, яких зачіпає нелегка участь жертв сучасних форм рабства – особливо, коли йдеться про дітей, – постійно пишуть в Організацію Об'єднаних Націй. У своїх листах вони часто запитують: «Що я можу зробити?» Відповідь полягає в тім, що зробити внесок у створення світового порядку, за яким не буде більше місця нелюдській експлуатації, може кожний. На національному та місцевому рівнях, як асоціаціями, так і окремими громадянами, може бути зроблено чимало. Ось лише деякі з можливих напрямів діяльності:

- сприяти створенню національних комісій з охорони та заохочування прав людини, особливо людей, що відносяться до найвразливіших груп, у тому числі дітей, жінок, корінних народів і трудівників, які потрапили в боргову кабалу;

- спонукати релігійні та світські організації до активності в справі інформування їхніх членів та громадськості про нелюдський характер існуючих форм експлуатації;

- через батьківсько-вчительські асоціації пропонувати, щоб у школах використовувались різноманітні методи – включаючи організацію художніх виставок та конкурсів на кращий твір – доведення до свідомості учнів згубних наслідків практики, подібної до рабства;

- організовувати для школярів національні художні конкурси, використовуючи при цьому роботи-переможці для ілюстрації плакатів та випуску поштових марок;

- у День прав людини – 10 грудня (річниця проголошення в 1948 році Загальної декларації прав людини) – використовувати цю можливість для акцентування уваги на проблемах експлуатації в умовах застосування практики, подібної до рабства. Можна організовувати концерти для збирання коштів з метою здійснення проектів розвитку, оплати адвокатських послуг, реалізації програм навчання та створення шкіл;

- домагатись підвищення зацікавленості засобів масової інформації – телебачення, радіо, газет та журналів – в освітленні питань експлуатації у своїх розважальних, а також інформаційних передачах та матеріалах;

- заручатись підтримкою відомих громадських діячів у ході їхніх публічних виступів з метою сприяння поважанню прав людини та доведення до свідомості аудиторії проблем експлуатації;

- домагатись підвищення рівня занепокоєності з приводу практики експлуатації та її наслідків для здоров'я й розвитку людей, які є її жертвами, серед груп, що відстоюють інтереси жінок, споживачів та індустрії туризму;

- разом з цими та іншими групами проводити кампанії за те, щоб на визначених товарах було спеціальне маркірування або етикетка яка б показувала, що вони виготовлені не з використанням дитячої праці. Ці ж самі групи могли б надавати допомогу в інформуванні споживачів про те, щоб вони вимагали товари лише з таким маркіруванням;

- проводити кампанії за ратифікацію міжнародних пактів та конвенцій з прав людини в тих країнах, які ще не зробили цього.

Запити надсилати на адресу:

Centre for Human Rights
United Nations Office at Geneva
8-14, Avenue de la Paix
1211 Geneva 10, Switzerland

New York Office:
Centre for Human Rights
United Nations
New York, N.Y. 10017
USA

Видання підготовлене Харківською правозахисною групою

Довідкове видання

СУЧАСНІ ФОРМИ РАБСТВА

ВИКЛАД ФАКТІВ № 14

Відповідальний за випуск *Євген Захаров*

Переклад *Ніна Кусайкіна*

Редактор *Ірина Рапп*

Художнє оформлення *Борис Захаров*

Комп'ютерна верстка *Олег Мірошніченко*

Наклад 1000 прим.

Розповсюджується безкоштовно

Замовлення надсилати на адресу:
61002, Харків-2, а/с 10430 або root@khp.org

Харківська правозахисна група
61002, Харків, вул. Іванова 27, кв. 4
root@khp.org
www.khp.org

Надруковано на обладнанні Харківської правозахисної групи
61002, Харків, вул. Іванова, 27, кв. 4